

การพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ชุมชนบ้านนาบอน จังหวัดเลย

ภัทรธิดา ผลงาม^{1*} สมณทนา ศรีสวัสดิ์² และ สุทัต หนูมาก³

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000

²114/1 อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000

³เทศบาลเมืองเลย อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000

*ผู้เขียนหลัก อีเมลล์: dr.patthira@hotmail.com



บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านนาบอน หมู่ที่ 7 อำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือสมาชิกในชุมชนบ้านนาบอน จำนวน 155 ครอบครัว กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้อาวุโสในท้องถิ่น รวมทั้งภาคีที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจาก

อบต.ชัยพฤกษ์ เทศบาลเลย และสำนักงานพัฒนาชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสำรวจและแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และประเด็นสนทนากลุ่ม การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เทคนิคสามเส้า การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา วิธีการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านนาบอน จังหวัดเลย ดำเนินการผ่านกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ (1) กิจกรรมอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน (2) กิจกรรมการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (3) กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพเพาะเห็ด (4) กิจกรรมปลูกพืชสวนครัว และ (5) กิจกรรมจัดทำสวนของชุมชนชื่อว่า “สวนพอเพียงบ้านนาบอน” ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน คือเกิดการรวมตัวของสมาชิกจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านนาบอนเพื่อดำเนินธุรกิจชุมชน ทำให้ชุมชนมีอาชีพเสริม ก่อให้เกิดรายได้อย่างต่อเนื่องทุกเดือน

คำสำคัญ: จังหวัดเลย ชุมชนบ้านนาบอน การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

Development of Economic Self-reliance Potential for Ban Na Bond Community, Loei Province

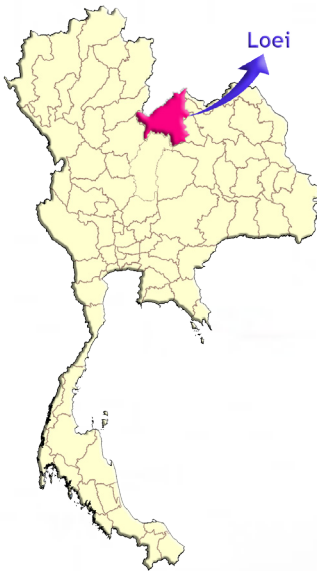
Patthira Phon-ngam^{1,*}, Sumonta Srisawa² and Sutat Noomak³

¹*Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University, Muang District, Loei Province, Thailand 42000*

²*114/1 Muang District, Loei Province, Thailand 42000*

³*Municipality of Loei, Muang District, Loei Province, Thailand 42000*

*Corresponding author's E-mail: dr.patthira@hotmail.com



Abstract

The objective of the study was to develop the economic self-reliance potential for the community using the participation action research. Target groups consist of community leaders, community members and local elders, as well as related parties, including representatives from local government. The research tools used in the study were survey forms, questionnaires, in-depth interviews, and group discussions.

The triangulation techniques were employed for the qualitative data validation. The quantitative data analysis involves basic statistics, percentage, frequency, while the qualitative data analysis involves content analysis. To develop the economic self-reliance potential for the community, this research implemented 5 activities, including 1) household accounting training, 2) establishing community enterprise groups, 3) mushroom planting career promotion, 4) gardening homegrown vegetables, and 5) the community's gardening activity, which was called "Sufficiency Garden of Ban Na Bond".

The outcome of these activities was the establishment of "Ban Na Bond Community Enterprise Group" to run businesses in the community, to promote various professions, and to increase regular income.

Keywords: Loei province, Ban Na Bond community, Economic self-reliance, Potential for economic self-reliance

บทนำ

การพึ่งตนเองเป็นสภาวะอิสระ หมายถึง ความสามารถของคนที่จะช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุดโดยไม่เป็นภาระผู้อื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต เป็นสภาวะทางกายที่สอดคล้องกับสภาวะทางจิตที่เป็นอิสระ มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่งจำเป็น เช่น ปัจจัยสี่อย่างพอเพียง มีความพร้อมของชีวิตทางร่างกายและจิตใจ การพึ่งตนเองในระดับปัจเจกบุคคลแต่ละบุคคลจะต้องมีสติในการดำรงชีวิต ตระหนักถึงความสุขและความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี คือ การดำเนินชีวิตอย่างสมถะ ประกอบสัมมาอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวอย่างพอมีพอกินโดยไม่เบียดเบียนเอาเปรียบผู้อื่นและแบ่งปันส่วนที่เหลือไปยังสมาชิกอื่นๆ ในชุมชน ส่วนการพึ่งตนเองในระดับชุมชน จะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับชุมชน พัฒนาระบบการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถนำเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสมโดยยึดหลักความประหยัดและเรียบง่าย สามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่น รู้จักประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆ มาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนหรือใช้เทคโนโลยีที่ยู่งยากนัก (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

การส่งเสริมการพึ่งตนเองระดับชุมชนนั้นเป็นสิ่งดีและควรสนับสนุนเนื่องจากครัวเรือนและชุมชนเป็นรากฐานที่สำคัญต่อสังคม โดยเฉพาะเรื่องการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่จำเป็นมากเนื่องจากเป็นความสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายของชุมชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความพออยู่พอกินของชาวชุมชน มีรายได้พอกับรายจ่าย ไม่มีหนี้สินที่ไม่อาจชดเชยคืนได้ แต่สามารถมีหนี้สินจากการลงทุนเพื่อเกษตรกรรมหรือธุรกิจได้

เมื่อชุมชนต่างๆ สามารถพึ่งตนเองได้จะส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้านทั้งเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เนื่องจากชุมชนเป็นหน่วยพื้นฐานและเป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศในการพัฒนาในด้านต่างๆ เมื่อชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ย่อมส่งผลให้จังหวัดเกิดความเข้มแข็ง แล้วประเทศย่อมเกิดความเข้มแข็งด้วย การพึ่งตนเองของชุมชนดังกล่าวช่วยลดปัญหาและแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ถ้าหากชุมชนไม่สามารถพึ่งตนเองได้ รัฐบาลจะต้องรับภาระดำเนินการทุกอย่าง ซึ่งไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างตรงจุด อย่างไรก็ตามในแต่ละชุมชนนั้นย่อมมีแนวทางและวิธีการในการพึ่งพาตนเองที่แตกต่างกันไปตามบริบทและสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และประเพณี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาชุมชน เพื่อให้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น แนวทางการพึ่งพาตนเองของชุมชนได้ถูกกำหนดโดยนำเอาแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงาน ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 จนถึงฉบับที่ 12 ที่ใช้งานในปัจจุบัน โดยผสมผสานกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยบูรณาการกับทุนต่างๆ ในประเทศเพื่อเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจในทุกภาคส่วน ดังนี้ ทุนทางสังคม ซึ่งหมายรวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรบุคคล สถาบัน และวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และทุนทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความมีเสถียรภาพและภูมิคุ้มกันในทางเศรษฐกิจ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กลับคืนสู่ความสมดุล สังคมและชุมชนต่างๆ สามารถพึ่งตนเองได้ สิ่งเหล่านี้ย่อมนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและประชาชนอยู่ดีมีสุข ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าทิศทางของการพัฒนาประเทศมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือการพัฒนาที่มีความสมดุล พึ่งพาตนเองและมีภูมิคุ้มกัน ไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไป นอกจากนี้ความสำเร็จของการพัฒนายังไม่ได้พิจารณาที่อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมอย่างเดียว แต่ยังมีตัวชี้วัดด้านความอยู่ดีมีสุขของคนในสังคมด้วย

บ้านนาบอน หมู่ที่ 7 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 155 ครัวเรือนและประชากรทั้งหมด 534 คน แบ่งเป็นชาย 262 คน หญิง 272 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้หลักเพียงทางเดียวจากเกษตรกรรม คือ การปลูกยางพารา ข้าว ข้าวโพด ซึ่งจากปัญหายางพาราและพืชผลทางการเกษตรมีราคาตกต่ำ ปลูกพืชไม่ได้ผลเนื่องจากขาดแคลนน้ำ ทำให้คนในชุมชนมีปัญหาภาระหนี้สิน จากค่าครองชีพและรายจ่ายต่างๆ ในครัวเรือนที่สูงขึ้น เมื่อค่าใช้จ่ายพื้นฐานในการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้นแต่รายได้ลดลงจึงต้องกู้เงินนอกระบบ นอกจากนี้คนในชุมชนไม่มีอาชีพเสริมอื่นๆ ดังนั้นแนวทางแก้ไขคือ ควรแสวงหาแนวทางในการสร้างรายได้เสริมที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชน เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้หรือลดรายจ่ายเพื่อเป็นการสร้างรายได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากปัญหาดังกล่าวแล้ว คนในชุมชนยังไม่มีกรรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีแต่การรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อออมเงินโดยฝากเงินเดือนละ 50-100 บาท เท่านั้น แต่ไม่เคยมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจใดๆ ที่สร้างรายได้เสริมให้ชุมชน จากการลงพื้นที่ได้พูดคุยกับผู้นำชุมชน เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย วัดประจำหมู่บ้าน รวมทั้งสมาชิกในชุมชน ต่างมีความต้องการในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ จากการประชุมสมาชิกในชุมชนร่วมกับผู้นำ

ชุมชนทุกคนต่างเห็นพ้องต้องกันว่าควรมีการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีอาชีพเสริมจากการปลูกพืชอื่นๆ นอกเหนือจากยางพารา ข้าว ข้าวโพด เพื่อลดรายจ่ายในครอบครัวและยังสามารถสร้างรายได้ ดังนั้นจึงมีการศึกษาความต้องการในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ เพื่อเป็นอาชีพเสริมนอกจากอาชีพหลักทางการเกษตรในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยและทุกภาคส่วนในชุมชนประกอบด้วย สำนักงานพัฒนาชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ต่างมีความเห็นพ้องต้องกันว่าควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชุมชนบ้านนาบอน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนากลุ่มทางเศรษฐกิจที่ชื่อว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านนาบอน โดยศึกษาชุมชนเพื่อให้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีการลดรายจ่าย มีอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ ผลจากการศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็งเป็นรากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของครอบครัว การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ เป็นความสามารถในการทำมาหากินเลี้ยงชีพและดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างสมดุล พอกินพอใช้ ไม่มีหนี้สิน ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2550) ได้สรุปตัวชี้วัดการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของครอบครัว ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1) **รายได้-รายจ่าย ครอบครัว** รายได้ของครอบครัว หมายถึง เงิน สิ่งของ หรือรางวัล ที่เป็นผลมาจากการทำงานให้บริการหรือการลงทุน ส่วนรายจ่าย หมายถึง เงินที่ได้ใช้จ่ายในแต่ละวันหรือเงินที่จ่ายไปเพื่อให้ได้สิ่งของหรือบริการ เช่น ซื้อข้าวสาร ซื้อกับข้าว ซื้อของใช้ในครัว จ่ายค่าโทรศัพท์ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา และค่าอื่นๆ เป็นต้น

2) **ภาวะหนี้สินของครอบครัว** ภาวะหนี้สิน หมายถึง ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินที่ผู้หนึ่งติดค้างอยู่และจะต้องใช้คืนให้แก่อีกผู้หนึ่ง

3) **การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว** ความสำคัญของการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวัน หรือบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน ทำให้ทราบรายรับรายจ่ายประจำวัน ประจำเดือน ว่ามีรายรับจากอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด มีรายจ่ายอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด ในแต่ละวัน สัปดาห์ เดือน และปี เพื่อใช้วางแผนเรื่องการใช้จ่ายเงิน

4) **การได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของครอบครัว** หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัว ได้รับหรือสามารถขอความช่วยเหลือจากแหล่งต่างๆ เช่น สมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อน หน่วยงาน และแหล่งอื่นๆ ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินหรือมีความจำเป็นในเรื่องการเงิน สิ่งของ ข้อมูลข่าวสาร กำลังใจ และการดูแลสุขภาพอนามัย

5) **สภาพที่อยู่อาศัยของครอบครัว** หมายถึง พื้นที่หรือสถานที่ที่สมาชิกในครอบครัวใช้เป็นที่อยู่อาศัย เช่น บ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์ ตึกแถว ห้องแถว คอนโดมิเนียม และอื่นๆ เป็นต้น โดยมีการครอบครองในลักษณะที่แตกต่างกัน คือ เป็นเจ้าของ เช่า เช่าซื้อ หรืออาศัยโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า

ขอบเขตการวิจัย

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านนาบอน หมู่ที่ 7 อำเภอเมือง จังหวัดเลย ใน 5 ด้าน คือ 1) รายได้-รายจ่ายของครอบครัว 2) ภาวะหนี้สินของครอบครัว 3) การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว 4) การได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของครอบครัว และ 5) สภาพที่อยู่อาศัยของครอบครัว

2) ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และผู้อาวุโสในท้องถิ่น รวมทั้งภาคีที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจาก อบต.ชัยพฤกษ์ เทศบาลเลย และสำนักงานพัฒนาชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้โดยการปฏิบัติร่วมกัน (Action learning) ใช้วิธีการแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณใช้การสำรวจบริบทชุมชนและสภาพการพึ่งตนเองของครอบครัว ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม รวมทั้งการประชุมระดมความเห็นแบบมีส่วนร่วม

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือสมาชิกบ้านนาบอน จำนวน 155 ครัวเรือน และกลุ่มตัวอย่าง คือสมาชิกในชุมชนบ้านนาบอน จำนวนทั้งหมด 155 ครัวเรือน

การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้นำชุมชน

สมาชิกในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้อาวุโสในท้องถิ่น รวมทั้งภาคีที่เกี่ยวข้องในบทบาทของการพัฒนาชุมชน โดยเลือกตัวแทนที่รับผิดชอบงานด้านการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วยตัวแทนจาก อบต.ชัยพฤกษ์ เทศบาลเลย และสำนักงานพัฒนาชุมชน

2) ขั้นตอนและวิธีการในการศึกษา

ระยะที่ 1 ระยะการวิจัย

ศึกษาบริบทชุมชนและสภาพการพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจในชุมชนบ้านนาบอน โดยวิธีการดังนี้

การศึกษาเชิงปริมาณ ใช้แบบสำรวจบริบทชุมชนและแบบสอบถามสภาพการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของครอบครัว มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 สำรวจชุมชน ในด้านกายภาพ ชีวภาพ ประชากร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญหาชุมชน และทิศทางการพัฒนาชุมชน

ส่วนที่ 2 สภาพการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของครอบครัว ประกอบด้วย 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้ 1) รายได้-รายจ่ายของครอบครัว 2) ภาระหนี้สินของครอบครัว 3) การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว 4) การได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของครอบครัว และ 5) สภาพที่อยู่อาศัยของครอบครัว

ส่วนที่ 3 ความสามารถในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของครอบครัว

การศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้อาวุโสในท้องถิ่น รวมทั้งภาคีที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยตัวแทน อบต.ชัยพฤกษ์ เทศบาลเลย เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประเด็นการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **การสัมภาษณ์เชิงลึก** ในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัจจุบันการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนบ้านนาบอน การใช้จ่ายและภาระหนี้สิน

2. **ความต้องการของชุมชน** ในการรวมกลุ่มเพื่อสร้างงานและสร้างอาชีพเสริมจากงานประจำที่ทำคืองานด้านเกษตรกรรม โดยการสนทนากลุ่ม

3. **การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน** เกี่ยวกับสภาพการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน

4. **การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร** ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่เกี่ยวกับนโยบายการสร้างเศรษฐกิจชุมชน การรวมกลุ่มวิสาหกิจ การสร้างอาชีพของคนในชุมชน

5. **การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ** สังเกตการณ์

การดำเนินชีวิตทั่วไป พฤติกรรมการบริโภค การใช้สินค้าฟุ่มเฟือย ราคาแพง การทำงานของสมาชิกในชุมชน เป็นต้น

ระยะที่ 2 ระยะพัฒนา

นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในชุมชน ในระยะพัฒนานี้มีกิจกรรมดังนี้

1. **การประชุมระดมความคิดเห็น** เพื่อระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในการแสวงหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเอง ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็นประกอบด้วยผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้อาวุโสในท้องถิ่น รวมทั้งภาคีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจาก อบต.ชัยพฤกษ์ เทศบาลเลย และหน่วยงานราชการต่างๆ

2. **ประชุมคณะทำงาน** เพื่อกำหนดแผนปฏิบัติการและกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับผลที่ได้จากการประชุมระดมความคิดเห็น ดังภาพที่ 1

3. **นำแนวทางสู่การปฏิบัติจริง** โดยดำเนินการผ่านกิจกรรมต่างๆ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคี ดังนี้

(1) ดำเนินการจัดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านนาบอน เพื่อให้เป็นกลุ่มที่ถูกต้องตามกฎหมาย สามารถรับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล

(2) จัดอบรมอาชีพเสริมรายได้ ตามความต้องการของชุมชน โดยการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อค้นหาอาชีพที่ชุมชนต้องการอย่างแท้จริง

3) การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เทคนิคสามเส้า ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยการพิจารณาถึงเวลา สถานที่ บุคคล หากมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเวลา สถานที่ และบุคคลของผู้ให้ข้อมูลแล้ว ข้อมูลที่ได้จะเหมือนเดิมหรือไม่ โดยผู้วิจัยตั้งคำถามเกี่ยวกับความต้องการในการส่งเสริมอาชีพ จะถามสมาชิกตั้งแต่สามคนขึ้นไป และแต่ละคนจะถามต่างเวลา เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลแท้จริงที่ได้รับ ถ้าได้คำตอบจากทั้งสามคนตรงกันแสดงว่ามีความต้องการในเรื่องนั้นๆ อย่างแท้จริง แต่ถ้ามีความแตกต่างกันมาก ก็จำเป็นต้องสัมภาษณ์ในประเด็นเดิมซ้ำอีก อาจเป็นกลุ่มบุคคลเดิมหรือเปลี่ยนกลุ่มบุคคลก็ได้ แล้วตรวจสอบความต้องการของทุกกลุ่มอีกครั้ง ถ้าข้อมูลตรงกันถือว่าข้อมูลนั้นถูกต้อง แล้วจึงนำข้อมูลไปดำเนินการวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. **การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ** โดยใช้สถิติพรรณนา เพื่อนำเสนอข้อมูลการสำรวจบริบทชุมชน



ภาพที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการประชุมระดมความเห็น

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา จากการสัมภาษณ์สภาพการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของครอบครัว เพื่อนำมาเป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานเรื่องการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่อไป

ผลการวิจัย

1) ผลการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านนาบอน จังหวัดเลย

จากการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อระดมความเห็นแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และการจัดเวทีประชาคม ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยสมาชิกในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อสม. ประธานกลุ่มต่างๆ ผู้สูงอายุ และตัวแทนจากเทศบาลเลย อบต.ชัยพฤกษ์ และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย ผลจากการประชุมระดมความเห็น ความต้องการในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจตามกรอบการพึ่งตนเอง มีการจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามประเด็นทั้ง 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1.1) กิจกรรม อบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน

การอบรมการทำบัญชีครัวเรือน เป็นกิจกรรมที่มาจากความต้องการของชุมชนเนื่องจากเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นมากสำหรับชุมชน ชุมชนนี้ไม่สนใจทำบัญชีครัวเรือนเนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยากน่าเบื่อ ดังนั้นผู้วิจัยจึงจัดอบรมการสรุปรายรับและรายจ่าย

ในแต่ละเดือนแล้วจดบันทึกลงในสมุดบันทึกที่แจกให้ การอบรมดำเนินการโดยวิทยากรจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย หลังจากอบรมจึงให้สมาชิกนำไปทำต่อบ้าน ดังแสดงในภาพที่ 2

1.2) กิจกรรมการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ผลจากการประชุม ชาวบ้านมีความต้องการจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนให้ความรู้และคำแนะนำในการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนเพื่อรับการสนับสนุนจากรัฐบาลในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น สนับสนุนบุคลากรและงบประมาณในการจัดอบรมอาชีพต่างๆ รวมทั้งการกู้เงินเพื่อการลงทุนโดยไม่มีดอกเบี้ย ซึ่งต่างจากการรวมกลุ่มแต่ไม่จดทะเบียนที่ทำให้ไม่ได้รับความช่วยเหลือดังกล่าว ชุมชนได้จดทะเบียนและใช้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านนาบอน หมู่ 7” ดังแสดงในภาพที่ 3 และมีการเปิดรับสมัครสมาชิก ในระยะเริ่มต้นมีสมาชิก 15 คน มีการระดมเงินโดยการซื้อหุ้น ในราคาหุ้นละ 20 บาท เพื่อเป็นทุนสำรองในการดำเนินกิจกรรม มีระเบียบข้อบังคับ มีคณะกรรมการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เคยมีมาก่อน โดยสถานที่ทำการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคือที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน แสดงดังภาพที่ 4

1.3) กิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพเพาะเห็ด

ชาวบ้านสรุปความต้องการด้านการส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ โดยต้องการอาชีพเพาะเห็ดเนื่องจากมีแหล่งรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน จึงได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการการเพาะก้อนเชื้อเห็ดและการปลูกเห็ด มีสมาชิกเข้าอบรมทั้งสิ้น 30 คน วิทยากรบรรยาย



ภาพที่ 2 การลงมือปฏิบัติทำบัญชีครัวเรือน



ภาพที่ 3 ใบจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านนาบอน หมู่ 7



ภาพที่ 4 ที่ทำการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ให้ความรู้ในหลักการ และวิธีการเพาะก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้า การสาธิต และการลงมือฝึกปฏิบัติการเพาะก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้าด้วยตัวเอง แสดงดังภาพที่ 5-6

สมาชิกในกลุ่มเก็บเห็ดไปขายในชุมชนและนอกชุมชน สร้างรายได้เป็นจำนวน 5,000 บาท เก็บไว้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อใช้ลงทุนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อไป

1.4) กิจกรรมปลูกพืชสวนครัว

ชาวบ้านมีความต้องการดำเนินกิจกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ การลดรายจ่ายในครัวเรือนโดยการปลูกผักสวนครัว กิจกรรมนี้สามารถทำได้ในทุกครัวเรือน โดยให้ทุกครัวเรือนปลูกพืชผักที่ใช้บริโภคเป็นประจำ เช่น ต้นหอม ผักชี ตะไคร้ ใบมะกรูด โหระพา กระเพรา ชিং ข่า เป็นต้น โดยปลูกไว้ในเขตบ้าน ท้ายบ้าน หน้าบ้าน แล้วแต่สถานที่ของแต่ละครัวเรือน ครอบครัวยที่มีพื้นที่น้อยจะปลูกในกระถางไว้ข้างบ้าน ซึ่งเป็นการประหยัด ลดรายจ่ายในครอบครัว

นอกจากนี้ คณะกรรมการหมู่บ้านต้องการทำสวนผักส่วนรวมที่ชุมชนร่วมกันปลูกเพื่อขายสร้างรายได้เข้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน มติจากการประชุมสรุปให้ปลูกที่วัดโพธิ์ชัย ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้านที่สมาชิกในชุมชนได้ประกอบศาสนกิจ พิธีกรรมต่างๆ ร่วมกันผักที่ปลูกคือผักบุ้งและผักกาด โดยผักที่ปลูกได้จะนำไปรับประทานและขายให้กับร้านก๋วยเตี๋ยวในชุมชน สร้างรายได้จำนวน 600 บาทต่อเดือน เงินที่ขายได้เก็บไว้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อใช้ลงทุนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อไป กิจกรรมปลูกพืชสวนครัว แสดงดังภาพที่ 7-8



ภาพที่ 5 การลงมือปฏิบัติทำก่อนเชื้อเห็ด



ภาพที่ 6 การเก็บเห็ด



ภาพที่ 7 แปลงสวนผักบุ้งของชุมชน



ภาพที่ 8 แปลงสวนผักกาดของชุมชน

1.5) กิจกรรมทำสวนของชุมชนชื่อว่า “สวนพอเพียง บ้านนาบอน หมู่ 7”

โดยการพัฒนาศูนย์ที่รกร้างว่างเปล่าที่เป็นที่ดินราชพัสดุให้เป็นสวนของชุมชนที่สมาชิกในชุมชนร่วมมือกันปลูกและดูแล รวมทั้งการรับผลประโยชน์จากผลผลิตของผักไว้รับประทานในครัวเรือนและจำหน่าย พืชที่ปลูก เช่น ต้นดอกแค ต้นขี้เหล็ก ต้นไผ่ โดยตั้งชื่อว่า “สวนพอเพียงบ้านนาบอน หมู่ 7” แสดงดังภาพที่ 9

โดยสรุป การพัฒนาศูนย์ภาพในการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านนาบอน ได้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างอาชีพเสริมและรายได้ ลดค่าใช้จ่ายบนพื้นฐานของการประหยัด โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ เช่น ผักสวนครัว ปลูกไว้รับประทานเอง เหลือนำไปจำหน่าย การเพาะเห็ดเป็นอาชีพเสริม รวมทั้งการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2) ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

2.1) ผลผลิต (Output) ที่เกิดขึ้น

ผลจากการดำเนินกิจกรรมทำให้ในชุมชนเกิดผลผลิตดังนี้

1. มีโรงเพาะเห็ดแบบง่ายๆ
2. มีเห็ดไว้รับประทานและจำหน่าย
3. คนในชุมชนมีอาชีพเสริมรายได้ คือ อาชีพเพาะเห็ดและปลูกผัก
4. เกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนซึ่งไม่เคยมีมาก่อน กระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันของสมาชิก
5. มีสวนพอเพียงบ้านนาบอน หมู่ 7

2.2) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่เกิดขึ้น

1. รายได้ในชุมชนเพิ่มขึ้น โดยขายเห็ดได้เดือนละ 5,000 บาท และขายผักบุ้งได้เดือนละ 600 บาท เพื่อสะสมเป็นทุนสำรองในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะมีการปันผลให้สมาชิกตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม
2. สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม

2.3) ผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน

เกิดผลกระทบในทางบวก สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีเข้าร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมที่จัดขึ้น ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมแรงกันทำสวนพอเพียง เพื่อใช้เป็นแหล่งอาหารและรายได้ของชุมชน



ภาพที่ 9 สมาชิกในชุมชนร่วมกันปลูกพืชที่ “สวนพอเพียงบ้านนาบอน หมู่ 7”

อภิปรายและสรุปผล

การพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในครั้งนี้ใช้กระบวนการเรียนรู้โดยการปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกัน ตามกรอบการพึ่งตนเอง 5 ด้าน คือ (1) การดำเนินกิจกรรมอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน รวมทั้งแจกสมุดบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือน ซึ่งการทำบัญชีครัวเรือนเป็นการสร้างวินัยการใช้จ่ายให้กับตนเองและครอบครัว ทำให้มีการใช้จ่ายแบบพอเพียงตามรายได้ที่หามาได้ เป็นการพึ่งตนเองในระดับครอบครัวและชุมชน (2) กิจกรรมการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ โดยการจดทะเบียนกลุ่มชื่อว่า “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านนาบอน หมู่ 7” ผลการศึกษาครั้งนี้ก่อให้เกิดการรวมตัวของสมาชิกในกลุ่มเพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรม ทำให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้แล้วการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการต่างๆ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มาช่วยกำกับดูแลในการบริหารจัดการของกลุ่ม มีการจัดโครงสร้างองค์กร ยึดหลักกระบวนการมีส่วนร่วมคือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ตอบแทนระหว่างกลุ่มกับสมาชิก ในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่า มีการพึ่งตนเอง (3) กิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพ โดยการอบรมการเพาะก้อนเชื้อเห็ดและการเพาะเห็ด ผลจากการศึกษาในชุมชนมีการเพาะเห็ดไว้จำหน่ายสร้างรายได้ให้ครอบครัวได้อย่างแท้จริง ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการเพิ่มรายได้ มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนทำอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือนอีกทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของสุทธิพงศ์ ปานเพชร (2555) ได้ศึกษาพบว่าการสร้างรายได้ในท้องถิ่นทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ (4) กิจกรรมปลูกพืชสวนครัวในครัวเรือน ซึ่งการปลูกผักสวนครัวเป็นกิจกรรมที่สามารถทำได้ในทุกครัวเรือน โดยให้ทุกครัวเรือนปลูกพืชผักที่ใช้บริโภคเป็นประจำ เช่น ต้นหอม ผักชี ตะไคร้ ใบมะกรูด หอมเปราะ กระเพรา ชিং ข่า เป็นต้น เป็นการประหยัดลดรายจ่ายในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการใช้ประโยชน์จากที่ดินหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ได้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ประโยชน์จากที่ดินทำกินของตนเอง หรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยร่วมกันทำแปลงปลูกพืชผักสวนครัว หรือเลี้ยงสัตว์สำหรับไว้รับประทานในครอบครัว โดยไม่ต้องซื้อ หากมีจำนวนมากก็แจกจ่ายให้เพื่อนบ้าน และนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว ดังนั้น แนวคิดสำคัญเหล่านี้ จึงเป็นจุดเริ่มต้น

ของการสร้างนิสัยความประหยัดเล็กๆ น้อยๆ ในชีวิตประจำวัน เพื่อใช้วางแผนการใช้จ่ายสำหรับอนาคตในลำดับต่อไป (อุทิศ ภูมิอินทร์, 2556) และ (5) กิจกรรมจัดทำสวนของชุมชนชื่อว่า “สวนพอเพียงบ้านนาบอน หมู่ 7” โดยการพัฒนาศูนย์ที่กว้างว่างเปล่าที่ราชพัสดุให้เป็นสวนผักของชุมชนที่สมาชิกในชุมชนร่วมมือกันปลูกและดูแล รวมทั้งการรับผลประโยชน์จากผลผลิตของผักไว้รับประทานในครัวเรือนและจำหน่าย ซึ่งผลวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดการดำเนินชีวิตบนฐานของความพอเพียงหรือพออยู่พอกิน หมายถึง การดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียง โดยการปลูกพืชผักสวนครัว ทำนา เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ไว้กินเอง หากมีเหลือก็แบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน หรือนำไปขาย เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริม ผลจากการดำเนินกิจกรรมทำให้สมาชิกในครัวเรือนรู้จักประหยัดค่าใช้จ่ายมากขึ้นจากการนำพืชที่ปลูกไปรับประทานไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อ รวมทั้งมีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำสิ่งที่ได้เรียนรู้อมาพัฒนา ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ดินรกร้างให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การนำผลงานไปใช้ประโยชน์

- 1) ผลจากการวิจัยได้แนวทางและกระบวนการในการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ เป็นการส่งเสริมอาชีพในชุมชนบนพื้นฐานของหลักการและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) หน่วยงานรัฐสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอื่นๆ เพื่อการพึ่งตนเองได้
- 3) ผลจากการวิจัยครั้งนี้ได้แนวทางในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนซึ่งเป็นเศรษฐกิจในชุมชน อาจจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาธุรกิจ ในชุมชนต่อไป นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจชุมชนในท้องถิ่นอื่นๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอเชิงนโยบาย

- 1.1) ผลจากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ครอบครัวไม่สนใจทำบัญชีครัวเรือน ดังนั้นสำนักงานพัฒนาชุมชนจึงควรส่งเสริมและกระตุ้นให้ประชาชนทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ในครัวเรือนอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง
- 1.2) ทุกภาคส่วนของภาครัฐ ควรมีนโยบายส่งเสริมการประหยัดและการออมตั้งแต่เยาว์วัย

2) ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

2.1) ผลจากการศึกษาทำให้ทราบว่า การส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดรายได้ ดังนั้นสำนักงานพัฒนาชุมชนควรมีแนวทางส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่และความต้องการของสมาชิกในชุมชน

2.2) สำนักงานพัฒนาชุมชนควรสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เพื่อใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

2.3) สำนักงานพัฒนาชุมชนควรมีการสนับสนุนให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับคนในชุมชนได้ร่วมปลูกพืชผักสวนครัวและใช้ประโยชน์ร่วมกัน

3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

3.1) ควรมีการศึกษาเรื่องการพึ่งตนเองของประชาชนให้ครบทั้ง 5 มิติ คือ มิติทางเทคโนโลยี มิติทางทรัพยากรธรรมชาติ มิติทางจิตใจ และมิติทางสังคม มิใช่ศึกษาเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจเท่านั้น

3.2) ควรมีการศึกษาครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกับความมุ่งมั่นในการออม เพื่อพัฒนาครอบครัวให้สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้

3.3) ควรมีการศึกษากรณีสมาชิกในครอบครัวที่ประกอบอาชีพหรือทำมาหากินเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวแต่เพียงผู้เดียวว่ามีความสัมพันธ์กับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจอย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้จากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน และสมาชิกบ้านนาบอน หมู่ที่ 7 ทุกท่าน รวมทั้งภาคีที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลขอขอบพระคุณวิทยากรทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนและการเพาะเห็ด รวมทั้งสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้ง 5 กิจกรรม ทำให้การดำเนินกิจกรรมผ่านไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในท้ายที่สุดขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยที่สนับสนุนทุนวิจัย

บรรณานุกรม

โกวิทย์ พวงงาม. 2553. การจัดการตนเองของชุมชน. เอ็กโปเนนต์. กรุงเทพฯ.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2544. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน: ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. สถาบันวิจิตรศิลป์. กรุงเทพฯ.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2550. โครงการจัดทำมาตรฐานการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงและมาตรฐาน. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กรุงเทพฯ.

สุทธิพงศ์ ปานเพชร. 2555. อัตลักษณ์ชุมชนกับการพึ่งตนเองของชุมชนในอำเภอปรางค์บุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. 4(5); 89-101.

อุทิศ ภูอินทร์. 2556. การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.